

Sygn. akt II PK 344/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący)

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z powództwa F. P.

przeciwko Skarbowi Państwa Ministrowi [...] w Warszawie

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 czerwca 2013 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w W.

z dnia 21 czerwca 2012 r.,

I. oddala skargę kasacyjną;

**II. zasądza od strony pozwanej na rzecz powoda F. P. kwotę
1350 (jeden tysiąc trzysta pięćdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów
zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 czerwca 2012 r. Sąd Okręgowy – Sąd Pracy w sprawie z powództwa F. P. przeciwko Skarbowi Państwa- Ministrowi [...] o zapłatę oddalił apelację strony pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 13 lutego 2012 r., którym Sąd Rejonowy zasądził na rzecz powoda od strony pozwanej kwotę 63.087 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od 22 kwietnia 2011 r., (pkt I); oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt II) zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 4.300 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt III); zaliczył na rzecz Skarbu Państwa koszty sądowe (pkt IV).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że powód pracował u poprzedników prawnych E. przez 14 lat, 4 miesiące i 24 dni – w związku z tym przysługiwało mu prawo do 20 akcji prywatyzowanego zakładu. W okresie od 7 listopada 1996 r. do 29 stycznia 1998 r. powód odbywał zasadniczą służbę wojskową w jednostce wojskowej w W. W 1997 r. w Polsce była powódź i w związku z tym żołnierze odbywający służbę wojskową m. in. w W., w tym powód, mieli ograniczone wyjścia i przepustki. W tym okresie powód nie miał w ogóle informacji o tym, że są umieszczane ogłoszenia w prasie odnośnie składania oświadczeń o prawie do nabycia akcji. Powód we wskazanym okresie był zameldowany w W. przy ul. K. 3. Ten adres był znany jego pracodawcy. W czasie, gdy powód odbywał zasadniczą służbę wojskową w jego mieszkaniu mieszkała jego matka i brat. Nikt z rodziny nie informował powoda o prawach do akcji, nikt się tym nie interesował, nikt nie słyszał o nich. W 1997 r. ówczesny pracodawca powoda – przedsiębiorstwo państwowe został przekształcony w spółkę prawa handlowego na podstawie przepisów ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 ze zm.). Stosownie do regulacji zawartych w tej ustawie uprawnieni pracownicy mogli skorzystać z prawa do nieodpłatnego nabycia akcji Zakładu Energetycznego [...] S.A., jeżeli mieli wymagany staż pracy, a także złożyli stosowne oświadczenia w okresie od 8 kwietnia 1997 r. do 8 października 1997 r. We wskazanym okresie pracownicy Zakładu Energetycznego składali oświadczenia o woli nabycia akcji. Powód nie został poinformowany ani przez stronę pozwaną, ani przez swojego pracodawcę w żaden sposób o możliwości złożenia oświadczenia o zamiarze nabycia akcji pracowniczych na podstawie ustawy o

komercjalizacji i prywatyzacji. O swoim prawie powód dowiedział się dopiero, gdy zostały wywieszane u pracodawcy listy osób uprawnionych do uzyskania tych akcji (pod koniec sierpnia 2007 r.). Powód kiedy dowiedział się, że nie został umieszczony na liście pracowników uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji, złożył w listopadzie 2007 r. reklamację do E. S.A. Oddział w W. Pismem z dnia 28 listopada 2007 r. powód został poinformowany, że oświadczenia o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji pracowniczych składane były w 1997 r. Złożenie takiego oświadczenia było jednym z warunków – oprócz wymaganego zatrudnienia w dniu komercjalizacji lub posiadania minimum 10 - letniego stażu pracy po rozwiązaniu umowy o pracę z powodu przejścia na emeryturę, umieszczenia pracownika na liście uprawnionych. Z uwagi na to, że powód nie złożył oświadczenia o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji, komisja rozpatrująca reklamacje dotyczące nieodpłatnego zbywania akcji E. S.A. uchwałą z dnia 22 listopada 2007 r. negatywnie rozpatrzyła złożoną przez powoda reklamację. Następnie powód zwrócił się do Ministerstwa z reklamacją dotyczącą nieodpłatnego nabycia akcji. Ministerstwo – Departament Ewidencji, Reprywatyzacji, Rekompensat i Udostępniania Akcji w piśmie z dnia 9 stycznia 2008 r. wyjaśniło, że w okresie na składanie oświadczeń przeprowadziło kampanię informacyjną skierowaną do wszystkich potencjalnych uprawnionych, w której informowano o terminie składania przedmiotowych oświadczeń. Z uwagi na skalę zjawiska obejmującą swoim zasięgiem ponad tysiąc spółek zlokalizowanych na terenie całego kraju (w tym Zakład Energetyczny W. S.A.) były to ogłoszenia zamieszczane w takich dziennikach jak: Gazeta Wyborcza, Rzeczpospolita i Super Express. O terminie składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji informowano również przez emitowanie spotów reklamowych w ogólnopolskich rozgłoszeniach radiowych (np. radio ZET, Program 1), publikację komunikatu w Internecie, konferencje prasowe oraz dyżury telefoniczne ekspertów w mediach. Ponadto TVP 1, TVP 2, POLSAT, w specjalnych programach bardzo szczegółowo informowały o tej kwestii. Z przepisów nie wynikał obowiązek indywidualnego informowania uprawnionych o terminie składania oświadczeń. W procesie połączeń Spółek E. S.A. i T. S.A., wycena wartości rynkowej akcji E. S.A. – aportu wniesionego do T. S.A. w przeliczeniu na jedną akcję wynosiła 3.154,35 zł.

Sąd drugiej instancji – rozpatrując apelację strony pozwanej – stwierdził, że Sąd pierwszej instancji dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych w zakresie w którym uznał, że strona pozwana nie wykonała obowiązku nałożonego przepisami prawa, tj. nie poinformowała powoda w sposób należyty o możliwości nabycia akcji. Ustalenia faktyczne w tym zakresie Sąd drugiej instancji w pełni zaaprobował i przyjął za własne. Sąd drugiej instancji podzielił podstawę prawną wyroku Sądu pierwszej instancji.

Bezspornym w sprawie było, że powód na podstawie przepisów ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych był pracownikiem uprawnionym do nabycia akcji w liczbie 20. Bezspornym w sprawie było również, że powód nie zachował terminu do złożenia oświadczenia o zamiarze nabycia akcji określonego w art. 38 powołanej ustawy.

Istotą sporu w sprawie było ustalenie, czy strona pozwana jest odpowiedzialna i na jakiej podstawie za to, że powód w wyznaczonym terminie nie złożył oświadczenia o nabyciu akcji i czy w związku z tym należy mu się z tego tytułu odszkodowanie.

Sąd drugiej instancji podkreślił, że w orzecznictwie został już utrwalony pogląd, że na Skarbie Państwa spoczywa obowiązek wskazania pracowników (także byłych pracowników) uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji, a także podstawa odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa z tytułu niedopełnienia tego obowiązku określona w przepisie art. 471 w związku z art. 361 k.c.

Sąd drugiej instancji podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, że strona pozwana nie wykonała obowiązku nałożonego przepisami prawa tj. nie poinformowała powoda w sposób należyty o możliwości nabycia akcji. Powód odbywając służbę wojskową w jednostce wojskowej nie miał dostępu do informacji, nawet tych powszechnie udostępnianych w gazetach ogólnokrajowych, a także telewizji, a zatem nie miał możliwości uzyskania informacji o tym, że jako pracownik uprawniony do nabycia akcji, może złożyć stosowne oświadczenie o zamiarze ich nabycia. Pracodawca powoda znał jego aktualny adres zamieszkania i mógł w sposób indywidualny zawiadomić powoda o prawie do złożenia oświadczenia o zamiarze nabycia akcji. Gdyby faktycznie dopełnił takiego obowiązku, a powód nie

złożył stosownego oświadczenia, bądź z własnej woli, czy też z zaniedbania, lub z uwagi na fakt, że rodzina zamieszkująca mieszkanie, nie poinformowała o tym powoda, wówczas strona pozwana zwolniłaby się z obowiązku należytego wykonania zobowiązania (art. 471 k.c.). Strona pozwana stosownie do treści przepisu art. 471 k.c. nie wykazała (choć to na niej spoczywał ciężar dowodu), że szkoda powoda jest następstwem okoliczności, za które strona pozwana nie ponosi odpowiedzialności. Pozwana zlecała spółce, jako pracodawcy powoda wykonanie czynności związanych z prywatyzacją, w tym również zbieranie oświadczeń uprawnionych osób, powinna więc była zlecić to w taki sposób, aby czynności te zostały prawidłowo wykonane, a także powinna była podjąć odpowiednie działania w celu weryfikacji tych czynności. Jeżeli tego nie uczyniła, nie wykonała w sposób prawidłowy nałożonego na nią zobowiązania zgodnie z art. 471 k.c. (por. uchwała SN w składzie 7 sędziów z 15 października 2008 r., II PZP 10/08 – OSNP 2009/9-10/112; wyrok SN z dnia 22 stycznia 2008 r., II PK 131/2007 – OSNP 2009/5-6/63). Sąd drugiej instancji podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, że istnieje związek przyczynowy pomiędzy zaniechaniem strony pozwanej (niepoinformowaniem powoda w sposób należyty o prawie do nabycia akcji), a szkodą, jaką poniósł powód w związku z niezłożeniem w terminie oświadczenia o zamiarze nabycia udziałów. Powód odbywając w okresie od sierpnia do października 1997 r. służbę wojskową, w szczególności w okresie powodzi był pracownikiem znajdującym się w szczególnej sytuacji; w związku z tym powinien być w sposób szczególny zostać poinformowany o prawie do nabycia akcji (por. wyrok SN z dnia 17 lutego 2004 r., I PK 386/03 – OSNP 2005/1/6).

Sąd drugiej instancji podkreślił, dzieląc w tym zakresie stanowisko Sądu pierwszej instancji, że powód odbywając w okresie od sierpnia do października 1997 r. służbę wojskową, w szczególności w okresie powodzi był pracownikiem znajdującym się w szczególnej sytuacji, gdyż miał ograniczony dostęp do informacji (a był to okres składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji) i obowiązkiem pozwanego było dołożenie należytej staranności w zakresie przekazania powodowi informacji o możliwości skorzystania z przysługujących mu uprawnień do nabycia akcji (§ 3 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy,

ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników – Dz. U. Nr 33, poz. 200; dalej jako: „rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad podziału”). Sąd Okręgowy podkreślił, że powyższe potwierdza okoliczność, że o możliwości nabycia akcji został imiennie informowany każdy ówczesnie zatrudniony pracownik z wyjątkiem powoda.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego (w całości) strona pozwana zaskarżyła skargą kasacyjną. Skargę oparto na pierwszej podstawie kasacyjnej określonej w przepisie art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. i zarzucono:

1) błędną wykładnię przepisu § 3 pkt 1 i 2 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników (Dz. U. Nr 33, poz. 200) przez przyjęcie, że spoczywający na Ministrze Skarbu Państwa obowiązek wezwania uprawnionych pracowników do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji w sposób określony w tym przepisie, powinien być realizowany także przez indywidualne powiadomienie uprawnionych pracowników;

b) błędną wykładnię przepisu art. 471 k.c. w związku z § 3 pkt 1 i 2 rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad podziału przez przyjęcie, że prawidłowe wykonanie przez Skarb Państwa obowiązków wynikających z powyższego rozporządzenia, powierzonych w drodze zlecenia prywatyzowanej spółce, wyraża się także w czuwaniu przez Skarb Państwa, aby Spółka wykonała należące wyłącznie do niej obowiązki wynikające z ogólnego obowiązku pracodawcy dbałości o dobro pracownika, które to obowiązki w żaden sposób nie są obowiązkami obciążającymi stronę pozwaną i nie wynikają z treści przepisów dotyczących nieodpłatnego udostępniania akcji prywatyzowanej spółki uprawnionym pracownikom;

c) niewłaściwe zastosowanie przepisu art. 471 k.c. w związku z § 3 pkt 1 i 2 rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad oraz z art. 354 § 1 k.c. polegające na przypisaniu Skarbowi Państwa odpowiedzialności odszkodowawczej z tytułu niewłaściwego wykonania zobowiązania (z uwagi na brak indywidualnego powiadomienia powoda o możliwości składania oświadczeń o zamiarze

nieodpłatnego nabycia akcji prywatyzowanej spółki Zakładu Energetycznego W. S.A.), w sytuacji, gdy po stronie Skarbu Państwa - Ministra [...] nie istniał obowiązek indywidualnego powiadamiania uprawnionych pracowników o możliwości składania takich oświadczeń, a Sąd orzekający w sprawie stwierdził, że z przepisów nie wynikał obowiązek indywidualnego informowania uprawnionych o terminie składania oświadczeń;

d) niewłaściwe zastosowanie przepisu art. 471 k.c. w związku z art. 6 k.c. polegające na przyjęciu, że na pozwanym Skarbie Państwa ciążył obowiązek wykazania przesłanki zwalniającej go z odpowiedzialności za nienależyte wykonanie zobowiązania, w sytuacji, gdy w toku postępowania nie została wykazana przesłanka nienależytego wykonania zobowiązania przez Skarb Państwa (powód nie wykazał, że doszło do naruszenia zobowiązania obciążającego Skarb Państwa).

Strona skarżąca wniosła o: - uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w całości przez uwzględnienie w całości apelacji Skarbu Państwa – Ministra/.../ od wyroku Sądu pierwszej instancji; ewentualnie, w przypadku nieuwzględnienia powyższego wniosku, skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania, a także – w zakresie każdego z powyższych wniosków – skarżąca wniosła o zasądzenie na rzecz pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych za drugą instancję oraz za postępowanie kasacyjne.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej strony pozwanej oraz o zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych prawem.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie jest zasadna. Granicę rozpoznania skargi wyznaczają jej podstawy, co wobec braku zarzutów procesowych oznacza związenie ustaleniami faktycznymi zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ k.p.c.).

Inicjując rozważania należy wskazać na judykaturę Sądu Najwyższego uznającą, że z mocy przepisów ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (Dz. U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 ze zm.), dotyczących nieodpłatnego nabycia akcji, powstaje między uprawnionym pracownikiem a Skarbem Państwa oraz prywatyzowaną spółką stosunek prawny o charakterze zobowiązaniowym i niewykonanie (nienależyte wykonanie) wynikających z niego obowiązków może prowadzić do odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie art. 471 k.c. (wyrok z dnia 6 sierpnia 1998 r., III ZP 24/98, OSNAPiUS 1999 nr 17, poz. 545; OSP 2000, nr 2, poz. 31 z glosą J. Broła; Glosa 2000 nr 1, s. 16 z glosą M. Przychodzkiego; wyrok z dnia 22 stycznia 2004 r., I PK 291/03, OSNP 2004, nr 23, poz. 397; uchwała z dnia 28 kwietnia 2004 r., III CZP 19/04, OSNC 2005, nr 6, poz. 105; por. też uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 26 czerwca 2003 r., III PZP 22/02, OSNP 2003, nr 21, poz. 511). Dotyczy to niewykonania (nienależytego wykonania) obowiązków w różnych etapach udostępniania akcji, np. w zakresie wezwania do składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji (wyrok z dnia 22 sierpnia 2003 r., I PK 272/02, OSNP 2004, nr 17, poz. 296) lub na etapie rozdzielania akcji (uchwała z dnia 6 lutego 1997 r., III ZP 14/96, OSNAPiUS 1997, nr 18, poz. 334). Odpowiedzialność jest przy tym wiązana nie tyle z utratą prawa do nieodpłatnego nabycia akcji, co z utratą prawa do akcji (wyrok z dnia 10 września 2004 r., I PK 441/03, Gazeta Prawna 2004, nr 185, s. 25; wyrok z dnia 9 grudnia 2003 r., I PK 75/03, Monitor Prawa Pracy 2004, nr 6, poz. 6). Zostało to jednoznacznie stwierdzone w wyroku z dnia 22 sierpnia 2003 r., I PK 272/02 (OSNP 2004, nr 17, poz. 296), według którego nienależyte wykonanie obowiązku niezwłocznego wezwania uprawnionych pracowników do składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji może uzasadniać żądanie naprawienia szkody powstałej wskutek utraty prawa do akcji ze względu na przekroczenie terminu do złożenia tego oświadczenia (por. także stanowisko wyrażone w uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2008 r., II PZP 10/08 – OSNP 2009/9-10/112).

Stosownie do treści przepisu art. 36 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji uprawnionym pracownikom przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia akcji objętych przez Skarb Państwa w dniu wpisania spółki do rejestru. Warunkiem skorzystania z tego prawa jest – zgodnie z art. 38 ust. 1 tej ustawy – złożenie przez uprawnionych pracowników pisemnego oświadczenia o zamiarze nabycia akcji, przy czym niezłożenie tego oświadczenia powoduje utratę prawa do nieodpłatnego nabycia akcji. Definicję uprawnionych pracowników zawiera art. 2 pkt 5 ustawy. Szczegółowe zasady podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych zostały określone w rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników (Dz. U. Nr 33, poz. 200). Stosownie do treści § 3 powołanego rozporządzenia Minister niezwłocznie po sporządzeniu aktu komercjalizacji wezwie uprawnionych pracowników do składania oświadczeń, o których mowa w § 4 ust. 1. (ust. 1). Wezwania dokonuje się przez ogłoszenie w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym i dzienniku lokalnym oraz przez wywieszenie ogłoszenia w siedzibie spółki i we wszystkich jej zakładach lub oddziałach. Wezwanie może być także rozpowszechniane w inny zwyczajowo przyjęty sposób (ust. 2).

Nie budzi wątpliwości, że celem ustawodawcy było nieodpłatne zbycie akcji przez będący ich właścicielem Skarb Państwa na rzecz wszystkich uprawnionych. Ten obowiązek Skarbu Państwa wynika zarówno z art. 36 ust. 1 ustawy, jak również z § 10 ust. 1 rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad podziału, zgodnie z którym Minister Skarbu Państwa zawiera w imieniu Skarbu Państwa z uprawnionym pracownikiem umowę nieodpłatnego zbycia akcji. Obowiązki nałożone w rozporządzeniu wykonawczym na podmioty przeprowadzające proces udostępniania akcji mają służyć realizacji prawa osób uprawnionych do ich nieodpłatnego nabycia. Ustawowy wymóg złożenia oświadczenia przez osoby uprawnione jest związany z uregulowaną w rozporządzeniu wykonawczym procedurą podziału przeznaczonych do nieodpłatnego zbycia akcji na grupy i ustalenia ich liczby przypadających na każdą z grup oraz pracowników tworzących

tę grupę (§ 4 i 5 rozporządzenia w związku z art. 36 ust. 1 ustawy). W konsekwencji zobowiązanie Skarbu Państwa wobec osoby uprawnionej nie powstaje z chwilą złożenia przez nią oświadczenia o zamiarze nabycia akcji, lecz istnieje już wcześniej z mocy ustawy i rozporządzenia wykonawczego w zakresie wynikającym z obowiązków nałożonych przez te akty prawne zarówno na Skarb Państwa, jak i spółkę powstałą w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego. Niezłożenie przez uprawnioną osobę oświadczenia o zamiarze nabycia akcji powoduje jedynie utratę prawa do ich nabycia, nie oznacza natomiast braku odpowiedzialności kontraktowej Skarbu Państwa, jeżeli ta utrata nastąpiła wskutek niewłaściwego wykonania obowiązków nałożonych na podmiot zobowiązany do przeprowadzenia procesu nieodpłatnego zbycia akcji wszystkim uprawnionym osobom.

Zarzut naruszenia przepisu art. 471 k.c. w związku z § 3 pkt 1 i 2 rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad podziału został uzasadniony między innymi w ten sposób, że – w ocenie strony skarżącej – wadliwe jest stanowisko zaskarżonego wyroku, że prawidłowe wykonanie przez Skarb Państwa obowiązków wynikających z powyższego rozporządzenia, powierzonych w drodze zlecenia prywatyzowanej spółce, wyraża się także w czuwaniu przez Skarb Państwa, aby Spółka wykonała należące wyłącznie do niej obowiązki wynikające z ogólnego obowiązku pracodawcy dbałości o dobro pracownika, które to obowiązki w żaden sposób nie są obowiązkami obciążającymi stronę pozwaną i nie wynikają z treści przepisów dotyczących nieodpłatnego udostępniania akcji prywatyzowanej spółki uprawnionym pracownikom. Stanowisko strony skarżącej nie jest słuszne. Istotna jest ocena przyczyn niezłożenia przez powoda stosownego oświadczenia, a w konsekwencji rozważenie, czy Skarb Państwa należycie wykonał obowiązek wezwania powoda jako uprawnionej osoby do złożenia tego oświadczenia i w dalszej kolejności - zawarcia z nim umowy nieodpłatnego zbycia akcji. Nie budzi wątpliwości, że obowiązki te spoczywały na Skarbie Państwa jako właścicielu akcji spółki powstałej w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego (§ 3 ust. 1 i § 10 ust. 1 rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad podziału w związku z art. 36 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji).

Skarżący uzasadnienie zarzutów podstawy materialnoprawnej skargi (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) opiera na twierdzeniu, że w zaskarżonym wyroku Sąd drugiej instancji z jednej strony przyjmuje, że z przepisów prawa nie wynikał obowiązek indywidualnego informowania uprawnionych o terminie składania oświadczeń (podzielając w tym zakresie ustalenia Sądu pierwszej instancji), a z drugiej strony stanowisko zaskarżonego wyroku opiera na tym, że obowiązek taki – po stronie pozwanej – występował. Nie ma – wbrew twierdzeniom strony skarżącej – sugerowanej przez nią nieodpowiedniości (sprzeczności) pomiędzy ustaleniami stanowiącymi podstawę faktyczną zaskarżonego rozpatrywaną skargą kasacyjną wyroku Sądu Okręgowego a ich przyjętą przez Sąd oceną w kontekście zastosowania w rozpatrywanej sprawie określonych przepisów prawa materialnego. Ani w przepisach zawartych w ustawie o komercjalizacji i prywatyzacji, ani w przepisach wydanego do niej rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad podziału istotnie nie ma regulacji, która określałaby bezpośrednio obowiązek indywidualnego informowania uprawnionego o terminie składania oświadczenia. Brak takiego obowiązku odnosi się jednak do typowych sytuacji, kiedy pracownik miał możliwość zapoznania się z informacją przedstawioną mu w sposób określony w § 3 rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad podziału. Takich też sytuacji dotyczą powołane przez skarżącego w skardze wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2005 r., I PK 245/04 – OSNP 2006/1-2/10; z dnia 21 listopada 2006 r., II PK 53/06 – OSNP 2007/23-24/350, które w ocenie strony skarżącej potwierdzają brak obowiązku indywidualnego zawiadamiania uprawnionych. Natomiast w niniejszej sprawie miała miejsce sytuacja wyjątkowa, ponieważ – jak to wynika z podstawy faktycznej zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji – powód odbywając od sierpnia do października 1997 r. służbę wojskową, w okresie powodzi, był pracownikiem znajdującym się w szczególnej sytuacji, gdyż miał ograniczony dostęp do informacji (a był to okres składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji) i obowiązkiem pozwanego było dołożenie należytej staranności w zakresie przekazania powodowi informacji o możliwości skorzystania z przysługujących mu uprawnień do nabycia akcji. Stanowisko to potwierdza – ustalona w zaskarżonym wyroku – okoliczność, że o możliwości nabycia akcji indywidualnie informowany został każdy ówczesnie zatrudniony pracownik (z wyjątkiem powoda).

W tym kontekście należałoby zastosować ostatnie zdanie § 3 ust. 2 cytowanego wyżej rozporządzenia stwierdzające, iż wezwanie do składania oświadczeń może być także rozpowszechniane w inny zwyczajowo przyjęty sposób. W sytuacji, gdy pracodawca ma świadomość, że pracownik pełni służbę wojskową w okresie powodzi (działa w interesie społecznym, będąc do tego zobligowanym z mocy prawa) i nie został zawiadomiony o możliwości składaniu oświadczeń tak jak inni pracownicy, powinien być zawiadomiony w sposób szczególny – tak, aby faktycznie mógł się zapoznać z ogłoszeniem w sprawie nabycia akcji.

Trzeba podkreślić, że wezwanie do składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji jest czynnością wykonującą zobowiązanie, a zatem ma do niego zastosowanie art. 354 k.c. Oznacza to, że wykonanie zobowiązania powinno być nie tylko zgodne z jego treścią, ale także nastąpić w sposób odpowiadający celowi społeczno-gospodarczemu, zasadom współżycia społecznego oraz zwyczajom (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 12 września 2000 r., I PKN 529/00 – OSNAPiUS 2002, nr 7 poz. 163 oraz z dnia 22 sierpnia 2003 r., I PK 272/02). Wezwanie miało na celu realizację prawa uprawnionych osób do nieodpłatnego nabycia akcji, a więc działanie podmiotu zobowiązanego do przeprowadzenia tego procesu powinno obejmować udzielanie przedmiotowych informacji w sposób uwzględniający szczególną sytuację, w jakiej znajdował się powód. Jest to tym bardziej uzasadnione wobec ustalenia w zaskarżonym wyroku, że o możliwości nabycia akcji indywidualnie był informowany każdy pracownik z wyjątkiem powoda.

Bezzasadny jest zarzut skargi dotyczący niewłaściwego zastosowania przepisu art. 471 k.c. w związku z art. 6 k.c. Zgodnie z regułą z art. 6 k.c. na wierzycielu spoczywa ciężar dowodu co do trzech okoliczności: dłużnik nie wykonał zobowiązania lub wykonał je nienależycie, wierzyciel poniósł szkodę majątkową, pomiędzy tymi okolicznościami istnieje adekwatny związek przyczynowy. Ponadto wierzyciel musi także udowodnić okoliczność, że zobowiązanie – i to o określonej treści – w ogóle istniało. Jednakże zaistnienie i udowodnienie przez wierzyciela tych wszystkich przesłanek jeszcze nie prowadzi do przypisania dłużnikowi odpowiedzialności kontraktowej, ponieważ ich wykazanie rodzi z kolei możliwość egzoneracji dłużnika zgodnie z art. 471 k.c. Orzecznictwo sądowe stoi na

stanowisku, że ciężar udowodnienia istnienia związku przyczynowego między nienależytym wykonaniem zobowiązania przez pozwanego a powstałą szkodą w świetle art. 6 k.c. spoczywa na wierzycielu, jako na osobie, która z tychże faktów wywodzi skutki prawne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2004 r., I CK 281/04, LEX nr 146366). Wierzyciela nie obciąża natomiast obowiązek udowodnienia winy dłużnika w niewykonaniu bądź nienależytym wykonaniu zobowiązania, gdyż konstrukcja odszkodowawczej odpowiedzialności kontraktowej oparta jest na zasadzie winy domniemanej i to dłużnika obciąża ciężar udowodnienia, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania jest następstwem okoliczności, za które nie ponosi odpowiedzialności. Przyjęcie odpowiedzialności dłużnika na podstawie art. 471 k.c. nie jest uzależnione od udowodnienia przez wierzyciela, że nienależyte wykonanie zobowiązania jest następstwem okoliczności, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność. To na dłużniku – żeby skutecznie uwolnić się od odpowiedzialności - spoczywa udowodnienie, że nienależyte wykonanie przez niego zobowiązania jest następstwem okoliczności, za które nie ponosi on odpowiedzialności (por. wyrok Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2002 r., V CKN 630/00 - LEX nr 54329).

Odnosząc powyższe uwagi do rozpoznawanej sprawy należy stwierdzić, że prawidłowe jest stanowisko zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji – w kontekście dokonanych w sprawie ustaleń faktycznych, że strona pozwana nie wykonała obowiązku nałożonego na nią przepisami prawa, tj. nie poinformowała powoda w sposób należyty o możliwości nabycia akcji. Powód odbywając służbę wojskową w jednostce wojskowej nie miał dostępu do informacji, nawet tych powszechnie udostępnianych w gazetach ogólnokrajowych, a także telewizji, a zatem nie miał możliwości uzyskania informacji o tym, że jako pracownik uprawniony do nabycia akcji, może złożyć stosowne oświadczenie o zamiarze ich nabycia. Pracodawca powoda znał jego aktualny adres zamieszkania, wiedział, że odbywa on służbę wojskową w okresie powodzi i mógł w sposób indywidualny zawiadomić powoda o prawie do złożenia oświadczenia o zamiarze nabycia akcji. Gdyby dopełnił takiego obowiązku, a powód nie złożył stosownego oświadczenia, bądź z własnej woli, czy też z zaniedbania, lub z uwagi na fakt, że rodzina zamieszkująca w jego mieszkaniu, nie poinformowała o tym powoda, to wówczas

strona pozwana zwolniłaby się z obowiązku należytego wykonania zobowiązania (art. 471 k.c.). Pomiędzy zaniechaniem strony pozwanej (niepowiadomieniem powoda w sposób należyty o prawie do nabycia akcji), a szkodą, jaką poniósł powód w związku z niezłożeniem w terminie oświadczenia o woli nabycia udziałów istnieje związek przyczynowy. Strona pozwana stosownie do treści przepisu art. 471 k.c. nie wykazała, że szkoda powoda jest następstwem okoliczności, za które strona pozwana nie ponosi odpowiedzialności. Strona pozwana zlecała spółce, jako pracodawcy powoda wykonanie czynności związanych z prywatyzacją, w tym również zbieranie oświadczeń uprawnionych osób, powinna więc była zlecić to w taki sposób, aby czynności te zostały prawidłowo wykonane, a także powinna była podjąć działania weryfikujące prawidłowość tych czynności. Jeżeli tego nie uczyniła, nie wykonała w sposób prawidłowy nałożonego na nią zobowiązania zgodnie z art. 471 k.c.

W związku z powyższym Sąd Najwyższy – uznając, że rozpatrywana skarga kasacyjna nie ma uzasadnionej podstawy – na podstawie przepisu art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w pkt 1 wyroku. Rozstrzygnięcie zawarte w pkt 2 ma swoją podstawę w przepisach art. 98 k.p.c. w związku z § 6 pkt 6 w związku z § 11 ust. 1 pkt 2 w związku z § 12 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 490).